

УДК 159.9.01

Юрій Вінтюк

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ СТЕПАНА БАЛЕЯ

Вивчення наукової спадщини вчених, які стояли біля витоків вітчизняної психологічної науки, передбачає з'ясування тих вихідних засад, наявних умов, у яких відбувалося формування їхніх наукових поглядів. Адже без цього не можливо не лише зрозуміти тематику і проблематику їхніх наукових пошуків, використані підходи і методи досліджень, але й оцінити їх. Подібну оцінку можна зробити лише з позицій історичної перспективи, здобутків психологічної науки того часу, коли їм довелося жити і діяти. Враховуючи це, видається необхідним розглянути джерела, що вплинули на формування наукових поглядів визначного вітчизняного науковця, академіка Степана Балея, що є необхідним для подальшого дослідження його наукової спадщини. Саме ця обставина зумовлює актуальність даного дослідження.

Раніше дослідники життя та діяльності Степана Балея неодноразово зверталися до вивчення його наукових поглядів, а також історичних і соціальних умов, у яких відбувалося їхнє формування. З огляду на це необхідно, передусім, відзначити праці вітчизняних дослідників М. Вернікова [2-4], О. Гончаренко [5], С. Іваніка [6-8], В. Малецького [9]. Однак у своїх працях вони висвітлювали окремі аспекти даної теми або ж розглядали її лише в загальних рисах. Тому праць, повністю присвячених ретельному її розгляду, на даний час немає; відтак здійснити це передбачено в даній роботі.

Мета роботи – розглянути теоретичні джерела, що визначили формування психологічних поглядів Степана Балея, дослідити їхню роль у становленні його наукового світогляду і вплив на наукову діяльність. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: здійснити огляд основних джерел формування наукових поглядів С. Балея; з'ясувати їхні характерні особливості; встановити їх-

ній вплив на його наукові дослідження; зробити висновки з проведеної роботи.

На сьогодні не відомо, яким чином у С. Балея виник інтерес до психології. Можна лише зробити припущення, що зацікавитися цією наукою він міг ще під час навчання в «Цісарсько-Королівській вищій гімназії в Тернополі», де навчався у 1895-1903 р. Як свідчить С. Шах, психологію викладали в той час у таких закладах і, оскільки гімназії були призначені підготувати учнів до здобуття вищої освіти, вони мали завданням сформувати у них основи наукового світогляду. З цього приводу він пише: «Академічна гімназія мала традиційну австрійську програму навчання з 1849 р., яку в Галичині від 1867 р. дещо змінили з огляду на краєві мови. Ця програма обіймала такі предмети: релігія, латина, грека, українська мова, польська мова, німецька мова, історія, географія, математика, фізика з хемією, природа (біологія з кристальографією і соматольогією) і пропедевтика філософії (льоґіка і психологія), отже 12 предметів» [10, с. 54-55]. Як відомо, в період своєї викладацької діяльності в гімназіях С. Балею згодом також доводилося викладати психологію. Проте наразі таку можливість зацікавлення даною наукою нині можна розглядати лише гіпотетично, оскільки про це нічого не відомо: ні хто викладав психологію в гімназії у той час, ні які знання надавали в межах курсів, що викладалися, а тим більше про те, чи виявляв Степан у роки його гімназійних студій підвищений інтерес саме до цієї науки. З'ясування цього становить значний інтерес, проте потребує проведення окремого дослідження.

Однак відомо, що у подальшому фаховий інтерес до психології сформувався у С. Балея під впливом поглядів польського науковця К. Твардовського на філософію, в розумінні якої він значну роль надавав психології. Саме під час навчання на філософському факультеті Львівського університету і під впливом та безпосереднім науковим керівництвом професора С. Балея сформувався як учений, сприйняв його філософські ідеї. Він сам визнавав приналежність до Львівсько-Варшавської школи, засновником якої був К. Твардовський [3, с. 22, 31]. Отже, доцільно розглянути її основні засади.

У філософській концепції К. Твардовського психологія займала важливе місце, проте він не перший відвів їй провідну роль у своїх наукових поглядах. Своєю чергою, він був учнем і послідовником австрійського філософа Франца Brentano. Саме в його філософській доктрині слід шукати підґрунтя психологічних поглядів С. Балея. Як зазначає вітчизняний дослідник історії філософії М. Верніков: «Якщо

коротко охарактеризувати погляди Ф. Brentano, то слід відзначити, що вони являли собою синтез впливів позитивізму О. Конта і схоластики в її неотомістському варіанті» [3, с. 31-32]. А О. Гончаренко з цього приводу пише: «Brentano у своїх теоретичних дослідженнях виходив із філософії Аристотеля й схоластики, пристосовуючи низку їхніх понять до сучасного йому рівня науки» [5, с. 14]. Проте таких характеристик недостатньо для вирішення поставлених завдань, тому спробуємо навести детальнішу характеристику філософської доктрини Brentano (див., напр.: [1; 11; 12] та ін.) саме як джерела психологічних ідей С. Балея.

Наукова система Ф. Brentano є унікальним явищем у багатьох відношеннях, передусім тому, що не лише використовує здобутки попередніх поколінь, базується на них, а й безпосередньо сягає аж до їхніх витоків. Через це вона починає вибудовуватися від самих коренів наукового знання, її праоснов, а не є лише продовженням і надбудовою над відомими знаннями, добутими безпосередніми попередниками. Як зазначає С. Іваник, підхід Ф. Brentano до розуміння психічних явищ, а саме поняття інтенціональності, яке було використане ним для обґрунтування якісної різниці між психічними та фізичними явищами, сягає своїм корінням філософії Аристотеля, який висловив аналогічні уявлення у своїй праці «Про душу». Отже, зазначає дослідник, саме аристотелівська теорія пізнання може вважатися основою теорії інтенціональності Brentano [7, с. 48-49]. Від Аристотеля він також запозичує критерій для здійснення класифікації психічних явищ і деякі інші ідеї.

Знаходячи основи своїх уявлень в античній філософії, наукові погляди Ф. Brentano містять також раціональне зерно з праць середньовічних схоластів, зокрема через те, що його теорія інтенціональності нерозривно пов'язана з іманентним розумінням свідомості. Іманентизм Ф. Brentano проявився у тенденції замкнути свідомість у сфері її внутрішніх змістів. Так, вказуючи на інтенціональність як специфічну властивість психічних явищ, він, послуговуючись термінологією схоластів і приєднуючись до їх погляду, говорить про «інтенціональну чи ментальну інекзистенцію» предмета психічного явища в самому цьому явищі; після чого вже, безперечно, як свою власну він вводить ідею «іманентної предметності» усіх таких явищ [7, с. 48].

Подальші ідеї, що вплинули на розвиток як філософії, так і психології, і характеризували її включно до ХІХ ст., зокрема в науковій концепції Ф. Brentano, походять від Р. Декарта, передусім ототожнення душі

людини зі свідомістю, тобто розуміння психіки як свідомості, а також інтроспекція як метод для дослідження психічних актів. Його уявлення містять ідеї послідовників Декарта, які впровадили та розвивали положення емпіризму як основи наукового дослідження, а також мислителів епохи Нового часу: Спінози, Бекона, Локка, Юма, Гоббса, Вольфа. Положення Ф. Brentano містять також ряд ідей науковців XIX ст.: Фехнера, прихильників позитивізму О. Конта та його послідовників.

Не менш вагомою і чи не головною у плані даного дослідження є й така особливість: філософія, за Brentano, складається з п'яти окремих наукових дисциплін, двох теоретичних (метафізика і психологія) і трьох практичних (естетика, логіка й етика). Єдність філософії полягає в тому, що одна з її складових, а саме психологія, відіграє роль її ядра, а всі інші частини в той чи інший спосіб до цього ядра прив'язані. Центральна позиція психології була для Ф. Brentano такою важливою ще й тому, що вона гарантувала не лише єдність, а й науковість філософії, адже саме твердження психології здобуваються істинно науковим методом – аналізом понять. Таку психологію як науку про психічні феномени, яка опирається на аналіз понять, Ф. Brentano називає феноменологією, психогнозією або дисктиптивною психологією [7, с. 44]. На цих позиціях стояли його учні та послідовники.

Від Ф. Brentano К. Твардовський сприйняв позитивістську ідею наукового реформування філософії та бачення змісту цього реформування, тому його філософську роль цілком обґрунтовано характеризували як перенесення брентанізму на польський ґрунт [3, с. 32]. Він переймає і продовжує розвивати у своїй науковій діяльності ідею створення наукової філософії. М. Верніков писав із цього приводу: «Висловлюючи думку про те, що філософія не є єдиною, а складається з окремих наук, професор вважав, що через реформування ці науки повинні зайняти своє місце серед конкретних наук, запозичивши від них методи наукового дослідження. Згідно з міркуваннями К. Твардовського, методом дедуктивних наук філософію озброює логіка, методом наук досвідних – психологія... Як і його попередники, він вважав, що психологія витісняє з філософії апіоризм, а по суті, за його словами, довільність, і залучає до теоретичних досліджень досвідну основу. Професор трактував психологію як базову для філософії науку» [3, с. 32]. Таким підходом було зумовлено те, що психологія як у наукових поглядах засновника Львівсько-Варшавської філософської школи, а також у працях його послідовників зайняла провідне місце [13]. Однак чим було виправдане центральне і головуєче становище психології у згаданих наукових системах?

Пріоритетне становище психології в системі наукових поглядів як Ф. Brentano, так і його послідовників мало належне пояснення. Так, К. Твардовський виходить із розуміння філософії як групи наук, спорідненість яких полягає в тому, що «всі предмети філософських досліджень можна до певного ступеня звести до явищ розумового життя». Все, що може взагалі становити філософську проблему, на його думку, є психічними витворами у різних формах. Психологія як «наука про явища розумового життя або про явища (духовні)» вивчає, на думку К. Твардовського, психічні явища, що лежать в основі індивідуального пізнання, в основі формування етичних і естетичних понять. Тому психологія дає філософії не лише метод, а також предмети дослідження [цит. за 2, с. 119]. Саме в середовищі цих ідей і спробах їхньої практичної реалізації в наукових дослідженнях відбувалося безпосереднє формування наукових поглядів С. Балає.

Характерні особливості наукових поглядів К. Твардовського вивчені С. Іваником [6]. Згідно з даними його досліджень, основні їхні елементи практично ті ж, що й у поглядах Ф. Brentano, хоча й мають певні своєрідні відмінності, що пов'язано з подальшим розвитком ідей вчителя його учнем. Так, як і Ф. Brentano, К. Твардовський застосовує у своїх працях аналіз понять, саме в дусі дескриптивної психології. Він надає перевагу тому ж методу дослідження психіки – інтроспекції. Вслід за Ф. Brentano К. Твардовський стверджує, що інтенціональність природно є характерною рисою актів свідомості; він також використовує створену ним класифікацію психічних явищ [6, с. 58-61]. При цьому основні положення, прийняті в цілому, все ж зазнають певних змін у результаті їхнього творчого доопрацювання для усунення виявлених неточностей і суперечностей. Підсумовуючи, дослідник констатує: здійснений порівняльний аналіз конструктивних елементів філософії Ф. Brentano і К. Твардовського виявив наявність у них таких спільних елементів:

- 1) аналіз понять (аналітичний метод);
- 2) інтроспекціоналізм (метод «внутрішнього сприйняття»);
- 3) інтенціоналізм (постулат інтенціональності психічних актів);
- 4) класифікація психічних явищ (уявлення, судження й емоційно-вольові акти).

З наведеного видно, що точкою опори філософської доктрини К. Твардовського є брентанівська концепція філософії, адже її визначальні елементи ті ж самі [6, с. 64-65]. Отже, публікації наукових праць С. Балає, зокрема першого періоду його наукової діяльності, є

розвитком ідей Ф. Brentano, К. Твардовського і їхніх послідовників. Всі основні елементи, властиві науковим поглядам цих учених, можна виявити також у працях інших представників Львівсько-Варшавської школи, у тому числі у С. Балея, однак детальніший розгляд цього питання потребує окремої публікації.

Проте вже невдовзі, крім поглядів його визнаних учителів, у психологічних працях С. Балея з'явилися впливи інших тогочасних наукових доктрин. Можна лише припустити, що ці погляди сформувалися пізніше, вже після завершення навчання в університеті. А підтвердження цього припущення може свідчити про те, що молодий науковець і після здобуття освіти цікавився новими психологічними течіями та продовжував навчатися, використовуючи для цього будь-яку зручну нагоду, тобто формування його наукового світогляду тривало.

Перша така нагода трапилася вже невдовзі після захисту ним докторату і здобуття наукового ступеня у 1911 р. За рахунок наукової стипендії, наданої австрійським міністерством освіти, він поглиблював знання з психології у 1912–1914 рр. у Берлінському університеті (у К. Штумпфа і К.-Г. Шефера), а згодом у Сорбонні (у Жоржа Дюма) [5, с. 24]. Саме внаслідок цього в його наукових поглядах з'явилися нові риси. К. Штумпф був представником європейської течії функціоналізму. Крім інших наукових зацікавлень, він займався проблемою гармонії тонів, а також структурою голосних звуків. Під його керівництвом С. Балея проводив дослідження у сфері психології музичного сприймання, однак, як зазначає О. Гончаренко, перейняв від нього також його ідеї у сфері дитячої психології. Він обґрунтував думку, що у педагогічно-дидактичному вимірі широкого застосування повинна набути практична психологія, інструментальне значення якої – допомогти людині пізнати саму себе для того, щоб творити себе. Теж ніби не нова ідея, проте вона не фігурує у працях його попередніх учителів.

З'явився й інший підхід: за допомогою психологічного експерименту С. Балея намагається забезпечити дві, на його думку, важливі цілі школи: учень отримує можливість пізнати глибину своєї душі та звернути увагу на особливості своєї індивідуальності, через що у нього розвивається здатність до самоспостереження, яке є першим кроком до пізнання себе; учитель виконує функції фасилітатора в усвідомленні його здібностей і потреб. Саме ці дослідження з функціональної психології стали стимулом до усвідомлення непересічного значення для педагогіки психологічних особливостей розвитку дитини [5, с. 25-26]. Якщо це дійсно так, тоді саме тут беруть початок ідеї педа-

гогічної психології, розробкою положень якої він буде займатися вже у зрілому віці. Так молодий науковець набував нового досвіду, який у подальшому використав у своїх наукових дослідженнях. Дослідження С. Балея, здійснені під час стажування в Берлінському університеті під керівництвом визначних учених того часу, ще чекають свого перекладу, публікації, а також ретельного вивчення й аналізу, як і з'ясування їхнього впливу на формування його наукових поглядів.

Крім досліджень, які є подальшим розвитком ідей дескриптивної психології та музикознавчих студій у дусі функціоналізму, вже в перший період наукової діяльності С. Балея пише і публікує праці з психоаналізу. У даному випадку джерела його знань у цій галузі нам не відомі, оскільки ряд важливих подій із біографії вченого до сьогодні залишаються нез'ясованими. А тому з цього приводу можна зробити лише певні вірогідні припущення. Так, відомо, що у 1914–1917 рр. доктор С. Балея жив і працював у Відні, проте цей період його життя залишається не дослідженим. Однак у 1916 р. він опублікував свою першу працю з психоаналізу «З психології творчості Шевченка». Очевидно, що вона була написана у Відні. Адже саме у столиці Австро-Угорської імперії в той час жив і працював З. Фрейд, а також його учні та послідовники. Тому логічно припустити, що С. Балея, який виявляв інтерес до нових наукових розробок у галузі психології, спілкувався з класиками психоаналізу і перейняв від них нові методи досліджень. З огляду на це доцільно провести пошук матеріалів у архівах Відня про перебування і діяльність там С. Балея у ті роки, а також здійснити пошук його публікацій у австрійських наукових виданнях того періоду. У будь-якому випадку можна констатувати, що він був обізнаний із працями класиків психоаналізу, знав їхні основні ідеї та сам у подальшому неодноразово писав і публікував праці з психоаналізу.

З приводу наведеного варто також зазначити, що брентанізм і психоаналіз – це не просто несумісні одна з одною доктрини, швидше вони взаємовиключні. Тому вже при ознайомленні з ними неминуче виникає суперечність, яка не піддається вирішенню, а наявність практично одночасного інтересу до обох цих напрямів важко пояснити. Відомо, що К. Твардовський негативно ставився до психоаналізу, зокрема не визнавав наявності неусвідомлених психічних актів. Можливо, такий інтерес пояснюється тим, що в цей час наукові погляди С. Балея ще перебували у стані формування, а тому він цікавився новими течіями в психології, які, проте, були практично несумісними. Однак, незважаючи на джерела такого інтересу, його праці з психоаналізу заслуговують окремого розгляду.

Даний огляд впливів на формування психологічних поглядів С. Балея не можна вважати завершеним, принаймні, через те, що професор К. Твардовський очолював кафедру філософії університету у Львові з 1895 р. і займав цю посаду в період навчання там С. Балея (1903-1907 рр.). Однак в університеті, ймовірно, була також і кафедра психології. Хто саме її очолював у той час, які саме курси психології та хто читав, лекції яких викладачів відвідував С. Балея у час свого навчання там, не відомо. Однак відомо, що раніше цю кафедру очолювали відомі вчені, які свого часу викладали в університеті, серед них і Ю. Охорович (1875-1882 рр.), який вніс вагомий внесок у розвиток психології, зокрема становлення наукової психології. Можна також припустити, що в курсах, які викладалися цією кафедрою, були представлені найновіші на той час течії наукової психології: структуралізм В. Вундта чи функціоналізм У. Джеймса. З'ясування цього видається цікавим напрямом досліджень у межах даної теми. Проте відсутність такої інформації для даної роботи не є вирішальною, оскільки впливів якихось інших психологічних шкіл, крім згаданих раніше, у період формування наукових поглядів С. Балея нині не виявлено. Однак необхідно враховувати, що такі впливи могли не лише бути наявними, але й проявитися значно пізніше.

Видається також дивним, що інші, не менш перспективні та популярні у той час течії наукової психології, такі як біхевіоризм, практично не вплинули на формування його наукового світогляду, принаймні, скільки-небудь помітних слідів таких впливів у його науковій діяльності не виявлено.

Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки:

1. На формування психологічних поглядів С. Балея вплинули, передусім, ідеї Ф. Brentano, перейняті та розвинені його учнем і послідовником К. Твардовським, про центральне місце психології в системі наукового знання, а також запозичені та вдосконалені ними ідеї інтенціоналізму, емпіризму, позитивізму, інтроспекції як методу дослідження та ін.

2. Визначено три рівні формування психологічних знань, що прямо чи опосередковано вплинули на формування наукового світогляду С. Балея, які охоплюють період від античності до ХІХ ст. включно. У них поєдналися ідеї античних філософів, середньовічних схоластів і найновіші на той час ідеї діячів епохи Нового часу.

3. Безпосередньо на формування наукових уявлень С. Балея вплинули три течії тогочасної психології: Brentanism, Freudism і функці-

оналізм, відтак можна говорити про три основні складові формування його наукового світогляду. Підтвердженням цього є наявність у нього публікацій у всіх цих напрямках вже в перший період його наукової діяльності.

Оскільки в ході розгляду даної теми залишилися нез'ясованими ряд питань, що також становлять значний інтерес, у майбутньому передбачено продовжити дослідження в даному напрямі.

Посилання:

1. *Брентано, Ф.* Избранные работы / *Ф. Брентано*; Составл., перев. с нем. *В. Анишвили.* — М. : Дом интеллектуальной книги, Русское феноменологическое общество, 1996. — 176 с.
2. *Верников, М. М.* Львівсько-Варшавська філософська школа і розвиток у ній матеріалістичних тенденцій : Дисертація на здобуття вченого ступеня канд. філос. наук. / *М. М. Верников.* — Львів, 1967. — 460 с.
3. *Верников, М. М.* Передмова до першого українського академічного видання Зібрання праць академіка Степана Балея. Життя і наукова діяльність академіка Степана Балея / *М. М. Верников* // Академік Степан Балея. Зібрання праць у п'яти томах / За ред. акад. *М. М. Вернікова.* — Т. 1. — Львів ; Одеса : ІФЛФС ЛФС «Cogito», 2002. — С. 11-79.
4. *Верников, М. М.* Філософські і психологічні погляди Степана Балея. До 110-річчя з дня народження вченого / *М. М. Верников* // Український освітній журнал. — 1995. — № 1. — С. 29-36.
5. *Гончаренко, О. А.* Соціокультурне та історико-філософське підґрунтя формування наукових поглядів Степана Балея / *О. А. Гончаренко* // Степан Балея у світлі провідних філософських напрямів ХХ століття / [Гончаренко О., Іваник С., Малецький В. та ін.]; за заг. ред. *О. Гончаренко.* — Львів : ПП «Арал», 2014. — С. 13-77.
6. *Іваник, С. Б.* Конструктивні елементи філософії Казимежа Твардовського / *С. Б. Іваник* // *Іваник, С.* Степан Олексюк – учень Казимежа Твардовського. — Львів, 2012. — С. 56-87.
7. *Іваник, С. Б.* Конструктивні елементи філософії Франца Брентано / *С. Б. Іваник* // *Іваник, С.* Степан Олексюк – учень Казимежа Твардовського. — Львів, 2012. — С. 42-56.
8. *Іваник, С. Б.* Степан Балея і Львівсько-Варшавська філософська школа / *С. Б. Іваник* // Степан Балея у світлі провідних філософських напрямів ХХ століття / [Гончаренко О., Іваник С., Малецький В. та ін.]; за заг. ред. *О. Гончаренко.* — Львів : ПП «Арал», 2014. — 360 с.
9. *Малецький, В.* Витоки психоаналітичної концепції Степана Балея / *В. Малецький* // Філософські пошуки. — 2006. — Вип. XXI–XXII. — С. 131-139.
10. *Шах, С.* Львів – місто моєї молодості. Цісарсько-Королівська Академічна Гімназія / *Степан Шах.* — Львів : Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2010. — 240 с.
11. *Brentano, F.* Descriptive Psychology / *F. Brentano.* — London ; New York : Routledge, 1995. — 138 p.

12. *Brentano, F.* Psychologia z empirycznego punktu widzenia / *F. Brentano.* — Warszawa, 1999. — 350 s.
13. Psychologia w szkole lwowsko-warszawskiej. — Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. — 474 s.

References (transliterated and translated):

1. *Brentano, F.* Izbrannye raboty (Selected Works) / Compiled & translated from German by *V. Anishvili.* Moscow, 1996. 176 p.
2. *Vernykov, M. M.* Lvivsko-varshavska filozofska shkola i rozvytok u niy materialistychnykh tendentsiy : Dysertatsiya na zdobuttya vchenogo stupenya kand. filos. nauk.. (Lviv-Warsaw school of thought and development of the materialistic tendencies in it : Ph. D. thesis in Philosophy). Lviv, 1967. 460 p.
3. *Vernykov, M. M.* Peredmova do pershoho ukrayinskoho akademichnoho vydannya Zibrannya prats akademika Stepana Baleya. Zhyttia i naukova diyalnist akademika Stepana Baleya (Preface to the first Ukrainian academic edition of Collected works of Academician Stepan Baleya. The life and scientific activity of the academician Stepan Baleya) // Academician Stepan Baleya. Collected Works in 5 volumes / Ed. by *M. M. Vernykov.* Vol. 1. Lviv-Odesa, 2002. P. 11-79.
4. *Vernykov, M. M.* Filozofski i psykholohichni pohliady Stepana Baleya. Do 110-richchia z dnia narodzhennia vchenoho. (The philosophical and psychological views of Stepan Baleya. To the 110th anniversary of the scientist). // Ukrainian Educational Journal, 1995. No 1. P. 29-36.
5. *Honcharenko, O. A.* Sotsiokulturne ta istoryko-filozofske pidhruntia formuvannia naukovykh pohliadiv Stepana Baleya (Socio-cultural, historical and philosophical backgrounds of the formation of Stepan Baleya's scientific views) // Stepan Baleya in the light of the prominent philosophical views of the 20th century / [*Honcharenko, O., Ivanyk, S., Maletskyi, V.* et. al.]; Ed. by *O. Honcharenko.* Lviv, 2014. P. 13-77.
6. *Ivanyk, S. B.* Konstruktyvni elementy filozofii Kazymezha Tvardovskoho (Design elements of Kazimierz Twardowski's philosophy) // *Ivanyk, S.* Stepan Oleksiuk – Kazimierz Twardowski's disciple. Lviv, 2012. P. 56-87.
7. *Ivanyk, S. B.* Konstruktyvni elementy filozofii Frantsa Brentano (The design items of Franz Brentano's philosophy) // *Ivanyk, S.* Stepan Oleksiuk – Kazimierz Twardowski's disciple. Lviv, 2012. P. 42-56.
8. *Ivanyk, S. B.* Stepan Baleya i Lvivsko-Varshavska filozofska shkola (Stepan Bailey and Lviv-Warsaw school of Philosophy) // Stepan Baleya in the light of the prominent philosophical views of the 20th century / [*Honcharenko, O., Ivanyk, S., Maletskyi, V.* et. al.]; Ed. by *O. Honcharenko.* Lviv, 2014. 360 p.
9. *Maletskyi, V.* Vytoky psykhoanalitichnoyi kontseptsii Stepana Baleya (The origins of psychoanalytic concepts of Stepan Baleya) // Philosophical Searches, 2006. Issue XXI-XXII. P. 131-139.
10. *Shakh, S.* Lviv – misto moyeyi molodosti. Tsisarsko-Korolivska Akademichna Himnaziya (Lviv – the city of my youth. Imperial-Royal Academic Gymnasium). Lviv, 2010. 240 p.
11. *Brentano, F.* Descriptive Psychology. London ; New York : Routledge, 1995. 138 p.

12. *Brentano, F.* Psychologia z empirycznego punktu widzenia (Psychology from empirical point of view). Warszawa, 1999. 350 p.
13. Psychologia w szkole lwowsko-warszawskiej (Psychology in Lviv-Warsaw school). Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. 474 p.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2016

Ю. Винтюк

Теоретические основы психологических взглядов Степана Балея

В статье сделана попытка рассмотреть теоретические источники, которые определили формирование психологических взглядов известного отечественного учёного Степана Балея, а также исследовать их роль в становлении его научного мировоззрения и влияние на научную деятельность. Осуществлён обзор основных источников формирования научных взглядов С. Балея: философская концепция Ф. Brentano и его ученика и последователя К. Твардовского, выяснены их характерные особенности. Рассмотрено также влияние на формирование научных взглядов С. Балея функционализма и психоанализа, установлено их влияние на его научные исследования. Определены три уровня формирования психологических знаний, которые прямо или косвенно повлияли на формирование научного мировоззрения С. Балея, охватывающие период от античности до XIX в. включительно. В них соединились идеи античных философов, средневековых схоластов и новейшие для того времени идеи деятелей эпохи Нового времени. Указаны невыясненные вопросы, требующие дальнейшего изучения в рамках данной темы; сделаны выводы из проведённой работы.

Ключевые слова: психологические взгляды, философская доктрина, Brentанизм, функционализм, психоанализ.

Yu. Vintyuk

Theoretical Background of Stepan Baley's Psychological Views

The article attempts to examine the theoretical sources that determined the formation of national psychological views of the famous scientist Stepan Baley as well as and to investigate their role in the formation of the scientific outlook and its impact on the scientific work of the scientist. An overview of the main sources of the scientific views of S. Baley: philosophical concept of F. Brentano and his disciple and follower K. Twardowski, their characteristic features are defined. We also consider the impact of functionalism and psychoanalysis on the formation of S. Baley's scientific views; their influence on his research is established.

Three levels of psychological knowledge formation directly or indirectly influenced on S. Baley's scientific views are determined; they cover the period from Ancient times to the 19th century and include the ideas of ancient philosophers, scholastics of the Middle Ages and the scientists of New Times. The unsolved matters which require further study within the subject are pointed out; the conclusions of the work are made.

Key words: psychological views, philosophical doctrine, brentanism, functionalism, psychoanalysis.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Г. П. Васянович